

Natur- och ekoturism i Tivedens skogar

Summering av gästnätter, turismomsättning och årsarbeten 2018

Sammanfattning

Besöksnäringen i Tiveden, med nationalparken som central attraktion, genererar över 80 000 övernattningar, turismintäkter på drygt 18 miljoner kronor och drygt 30 årsarbeten. Till detta ska läggas ytterligare några miljoner kronor för lokala inköp av livsmedel och resor i och till området. Kartläggningen bygger på svar, intervjuer och jämförelser mellan 16 turismföretag med direkt koppling till Tivedens skogar och nationalparken. Skillnaderna mellan företagen är stora när det gäller omsättning, gästnätter och konsumtion per gäst och dygn. Studien visar dessutom att 60 procent eller mer av besöken i Tiveden sker i juli och augusti.

Kartläggningens viktigaste slutsatser är följande:

- Det finns goda möjligheter att öka antal besök, särskilt gästnätter, under vår och höst. Däremot signalerar flera företag att de inte önskar fler besökare under sommaren.
- Naturturismens förädlingsgrad i Tiveden mätt i konsumtion per besökare och dygn är förhållandevis låg. Snittet på 222 kronor är långt ifrån det nationella snitt på 1 085 kronor som Tillväxtverket redan 2014 registrerade för internationella besökare i Sverige. Med andra ord finns det en stor tillväxtpotential genom fler övernattningar i området, ökad andel gästnätter på mer komfortabla boenden och fler bokade aktiviteter och guidade upplevelser, utan att besöksvolymen måste öka.
- Sammantaget bör nya och förlängda säsonger plus ett högre förädlingsvärde kunna fördubbla traktens turismintäkter de närmaste tio åren. Det innebär att 20 - 30 nya arbetstillfällen på årsbasis skapas i Tivedens skogar, utan att antalet besökare under juli och första halvan av augusti behöver öka.
- Ur ett lokalt perspektiv skapar dagens naturturism i Tiveden minst tio gånger fler jobb jämfört med konventionellt skogsbruk. Under detta årtionde lär skogsbruket sannolikt inte skapa fler lokala arbetstillfällen, medan turismens värde för trakten kan fördubblas. Därför finns det goda skäl att utveckla förvaltningen av ett besöksvänligt skogsbruk i den buffertzonen, som sedan ett par år finns runt nationalparken.

Genomförandet av undersökningen

I slutet av 2018 kontaktades 17 verksamma turismföretag¹ i och runt Tivedens nationalpark. Syftet med undersökning var att uppskatta antal gästnätter och turismintäkter som kan kopplas till nationalparken och Tivedens skogar. Företagen kontaktades inledningsvis med

¹ Se vidare redovisningen i bilaga 1 i slutet av rapporten.

mejl, men uppföljande påminnelser och intervjuer gjordes även via telefon. Av de 17 företagen svarade nio skriftligt, medan volymerna för sju har uppskattats med hjälp av muntliga samtal eller indirekt genom att jämföra med andra inkomna underlag. Ett företag har utelämnats ur kartläggningen, eftersom ett tillräckligt underlag saknades.

Kartläggningen kan därför betecknas som relativt väl underbyggd och trovärdig, även om det hade varit önskvärt med mer precisa svar och underlag. Bortfallet av skriftliga svar speglar naturturismen som bransch där besöksstatistik, genomarbetade bokslut och regelbundna analyser av verksamheten alltför ofta saknas. Detta gäller i vissa fall även relativt väl etablerade företagare.

En utmaning i studien är syftet att särskilja just nationalparken och Tivedens skogar som den huvudsakliga reseanledningen. För de närmaste företagen är analysen ofta ganska lätt att göra, men det blir svårare ju längre bort från nationalparken som boendet och annan verksamhet ligger. I några fall finns det även andra reseanledningar, som utförsåkning vintertid, som försvårar analysen.

Undertecknad har försökt ta höjd för övriga reseanledningar. I flera fall har företagen inkommit med underlag där enbart andelen av besöken, som kan kopplas till Tivedens skogar och nationalparken, redovisas. Eftersom de största aktörerna närmast nationalparken lämnat detaljerade underlag är det rimligt att anta att detta underlag ger en förhållandevis god bild av Tiveden och nationalparkens betydelse för traktens natur- och ekoturism. Min bedömning är att kartläggningens siffror snarare är i underkant än att de har överskattats.

Resultat från undersökningen

Av de 17 kontaktade företagen erbjuder 15 eget boende, drygt hälften även måltider (frukost, lunch, fika och/eller middag) och en tredjedel olika aktiviteter (ridning, paddling, cykel, vilt- och fågelskådning, vandring och annat) i eller i anslutning till nationalparken.

Företagens omsättning varierar från under 100 000 till bortåt fem miljoner kronor.

Resultatet från de 16 företag, som har svarat (skriftligt eller muntligt) eller uppskattats indirekt via jämförelser, fördelas på följande vis:

Omsättning i SEK	< 100 000	< 500 000	< 1 000 000	< 2 000 000	< 5 000 000
Antal företag	4	4 (8)	2 (10)	3 (13)	3 (16)

Även antalet gästnätter (i vissa fall dagsbesök) varierar från 100 upp till 25 000 gästnätter per år. Resultatet från de 16 företag, som har svarat (skriftligt eller muntligt) eller uppskattats indirekt via jämförelser, fördelas på följande vis:

Gästnätter / Besöksdagar	< 100	< 1 000	< 5 000	< 10 000	< 25 000
Antal företag	3	3 (6)	5 (11)	0 (11)	5 (16)

Beloppen som besökaren spenderar per dygn i form av boende, måltider, upplevelser och aktiviteter skiftar från drygt 50 kronor till över 2 000 kronor mellan företagen. Den genomsnittliga konsumtionen uppgick till 222 kronor per person och dygn. Bara ett företag har genomsnittliga intäkter över tusen kronor per person och dygn. Resultatet från de 16 företag, som har svarat (skriftligt eller muntligt) eller uppskattats indirekt via jämförelser, fördelas på följande vis:

Konsumtion per dygn i SEK	< 100	< 250	< 500	< 1000	< 2 500
Antal företag	3	5 (8)	6 (14)	1 (15)	1 (16)

Om företagens omsättning, besöksvolymerna och uppskattade årsarbeten summeras bidrar nationalparken och Tivedens skogar med drygt 80 000 övernattningsnätter, turismintäkter på mer än 18 miljoner kronor och över 30 årsarbeten.

Inte tillräckligt många företag bidragit med underlag gällande besökarnas nationalitet. Inkomna underlag skiljer sig också rejält. Några företag redovisar en hög andel utländska gäster (upp till 80 %). Andra verksamheter domineras av besökare från Sverige. Länsstyrelsens inventering² av bilarnas registreringskyltar under sommaren 2014 visar att bilar från Sverige utgjorde mindre än 40 procent.

Åtta företag har bidragit med information om besöksvolymerna under olika månader. Även om underlaget inte är komplett, finns det en tydlig samstämmighet mellan företagen. Juli är den populäraste månaden följt av augusti och juni. Statistik insamlad av länsstyrelsen av antal bilar vid huvudentrén bekräftar den bilden. Se vidare tabell nedan.

	Andel bilar vid huvudentré	Andel gästnätter från åtta företag
Mars	1,2 %	0,3 %
April	2,1 %	2,1 %
Maj	8,1 %	7,4 %
Juni	9,7 %	11,9 %
Juli	31,0 %	44,3 %
Augusti	29,0 %	22,4 %
September	10,3 %	8,8 %
Oktober	6,9 %	2,4 %
November	1,7 %	0,4 %

Slutsatser och diskussion

Denna kartläggning fångar inte in all den konsumtion som traktens natur- och ekoturism genererar. Det gäller kostnader för resan till och i området i form av utgifter för drivmedel och/eller kollektivtrafik. Övernattningar på campingplatser och enklare boende med självhushåll innebär även att utgifter för inköp av livsmedel i traktens affärer saknas i detta

² Enligt underlag från Daniel Gustafson på länsstyrelsen i Örebro län i mejl från den 20 november 2018.

underlag. Denna konsumtion för mat och resor borde rimligen uppgå till minst fem miljoner kronor, varav en betydande del torde hamna i nationalparkens närområde.

Oavsett detta visar kartläggningen att Tivedens skogar, med nationalparken som attraktiv ikon och stark reseanledning, skapar minst 30 årsarbeten utifrån turismintäkter på över 18 miljoner kronor. Det betyder att för denna del av svensk besöksnäring räcker det med drygt en halv miljon kronor för ett arbetstillfälle på årsbasis. I jämförelse med andra branscher kan detta tyckas vara en mycket låg siffra. Siffran ligger dock i linje med min långa erfarenhet av svensk naturturism. I nästan 15 års tid har jag bearbetat och analyserat omsättningen för närmare 200 naturturismföretag runt om i hela Sverige, och kan konstatera att både intäkter och utgifter är låga jämfört med många andra branscher.

Tivedens nationalpark omfattar drygt 2 000 hektar.³ Dessutom tillkommer en buffertzona på 2 000 hektar där skogsbruket ska anpassas och ta stor hänsyn till traktens naturturism. Exakt vad det innebär i minskad skogsproduktion är svårt att sätta om, men låt oss anta att uttaget av virke och massaved minskar med en tredjedel. Det innebär i så fall att Tivedens natur- och ekoturism skapar drygt 30 årsarbeten på en yta av 2 650 hektar, vilket i sin tur betyder att drygt 75 hektar skyddad eller mindre intensivt brukad skog räcker för varje lokalt arbetstillfälle. Det kan jämföras med att svenskt skogsbruk sysselsätter drygt 16 000 personer på årsbasis på drygt 22,5 miljoner hektar produktiv skogsmark. Det vill säga varje årsarbete inom skogsbruket kräver i snitt 1 400 hektar skog.⁴ En viktig slutsats ur ett lokalt, och ofta även kommunalt, perspektiv blir då att naturturismen i Tiveden skapar mer än tio gånger fler jobb jämfört med skogsbruk på samma yta.

Vidare visar denna kartläggning att naturturismen i Tiveden har en god tillväxtpotential. Summeringen av besök och gästnätter visar att dagens besök främst sker i juli och augusti (mer än 60 procent). Därför bör åtgärder genomföras för att fördela besöken mer jämt över en längre tidsperiod. Särskilt viktigt är att utveckla och stimulera nya säsonger under vår och höst. Kartläggningen visar även att det finns goda möjligheter att höja naturturismens förädlingsgrad, det vill säga öka konsumtionen på plats. Det kan ske på flera olika sätt, men främst genom att öka andelen övernattningsplatser och med fördel då inom de segment som erbjuder ett bättre boende. Denna studie visar att besökarnas totala konsumtion i Tiveden ligger på 222 kronor per besökare och dygn. Även om ytterligare en hundralapp ska läggas på för resor och mat, är detta långt ifrån de 1 085 kronor som internationella besökare i snitt spenderar per dygn enligt Tillväxtverket.⁵ Insatser för att öka förädlingsgraden bör därför ha

³ Tivedens nationalpark omfattar 2 041 hektar varav 1 637 hektar räknas som skogsmark, vilket sannolikt inkluderar en del så kallade impediment som inte klassas som produktiv skogsmark.

⁴ Enligt Riksskogstaxeringen, SLU fanns det förra året (2019) 23,6 miljoner hektar produktiv skogsmark. Av den ytan ska ungefär 1 miljon hektar i nationalparker, reservat och naturvårdsområden undantas. Kvarstår 22,6 miljoner hektar. Se vidare [Produktiv skogsmark](#). Enligt Skogsstyrelsen utfördes under 2017 drygt 16 400 årsverken inom det svenska skogsbruket. Se vidare [Sysstättning i skogsbruket 2017](#). Det innebär att det krävdes 1 372 hektar produktiv skogsmark för varje lokalt arbetstillfälle i skogsbruket.

⁵ Se vidare Tillväxtverkets rapport [IBIS 2014](#)

goda möjligheter att under de kommande tio åren fördubbla den samlade omsättningen hos traktens naturturismföretag. Detta kan då ske utan att öka antalet besökare, åtminstone inte under juli och augusti. Lokala turismintäkter på bortåt 40 miljoner kronor år 2030 är inget orealistiskt mål. Det visar tillväxten hos ett av traktens större företag, där omsättningen mellan 2009 till 2018 ökade med nästan 140 procent.

Förhållandet mellan antal besökare och övernattningar i närområdet är en nyckelfråga som behöver klargöras ytterligare. Detta för att det underlätta och stimulera rätt investeringar hos traktens företag och för att fatta rätt beslut på en övergripande destinationsnivå. Enligt personer med god insyn i Tivedens turism uppskattas det totala antalet besök till bortåt 150 000. En besöksundersökning genomförd sommaren 2018⁶ visade att drygt hälften av nationalparkens besökare befann sig i Tivedenområdet natten innan. Det tyder på en hyfsat god samstämmighet mellan dessa två undersökningar. Gästnätter är dock inte samma sak som besökare, och både aktörer och nämnda besökarundersökning indikerar att en ganska stor grupp, kanske runt var tredje besökare stannar mellan 2 och 4 dagar.

Västervik den 26 februari 2020

Per Jiborn

fristående konsult och debattör om naturskydd och ekoturism.

Naturlig reslust Sverige AB

www.reslust.org

⁶ [Besökarundersökning i Tivedens nationalpark sommaren 2018](#) (ETOUR 2019:1)

Bilaga 1

Företag som kontaktades för kartläggningen av natur- och ekoturismens roll i Tivedens skogar

Företag	Webbsida
Aspa Herrgård	www.aspaherrgard.se
Bakstugan Tived / Kolarkoja	www.bakstugan.eu
Camping Tiveden	www.campingtiveden.se
Granviks Stugor	www.kavelbron.se/granviks-stugor
Grönelid Gård	www.gronelid.se
Hamgården Nature Resort	www.hamgarden.com
Hemma hos Martha & Anders	www.marthaochanders.se
Naturguide Tiveden	www.naturguidetiveden.se
Olshammsgården	www.olshammsgarden.com
Revelbadets Camping	www.revelbadetscamping.se
Rödjorna Tiveden B&B	www.tiveden-bb.se
Stenkällegårdens Camping	www.stenkalllegarden.se
Stigmansgården - Logi & Café	www.tiveden.com
Tivedens Vandrarhem	www.tivedensvandrarhem.com
Tivedstorp	www.tivedstorp.se
Traceless in Tiveden	www.tracelessintiveden.com
Ösjönäs	www.osjonas.se